

INDEX CAPITUM LIBRI PRIMI

DE NECESSITATE GRATIÆ AD PERFICIENDA OPERA MORALITER BONA ORDINIS NATURALIS,
ET AD CONTRARIA PECCATA VITANDA.

- CAP. I. *Utrum homini ad quamlibet veritatem naturalem cognoscendam gratia necessaria sit in omni statu, præsertim naturæ lapsæ?*
- CAP. II. *Utrum ad omnem moralem cogitationem rectam et honestam, sit necessaria gratia?*
- CAP. III. *Utrum homo lapsus possit honeste operari aliquando per quamcumque virtutem, sive naturæ, sive etiam gratiæ?*
- CAP. IV. *Utrum ad omne bonum opus morale sit necessaria gratia sanctificans, et consequenter an existens in statu peccati mortalis possit interdum bene moraliter operari?*
- CAP. V. *Quid Augustinus senserit de operibus factis ab homine in peccato, seu charitate carente?*
- CAP. VI. *Utrum gratia fidei sit necessaria ad quodlibet opus moraliter bonum, etiam ordinis naturalis, faciendum?*
- CAP. VII. *De operibus infidelium quid Augustinus senserit?*
- CAP. VIII. *Utrum interna gratia specialis, præter Dei concursum naturalem humanæ naturæ debitum, sit necessaria simpliciter homini lapsu ad honeste operandum?*
- CAP. IX. *In nullo actu esse necessariam homini, ad honestam operationem moralem ordinis naturalis, specialem motionem, vel qualitatem ipsi voluntati a Deo impressam, quæ et physice actum efficiat, et voluntatem ad illum efficiendum omnino determinet.*
- CAP. X. *Ad singula opera bona, moraliter non esse necessariam cogitationem, vel inspirationem in sua entitate majorem, seu meliorem, quam sine auxilio gratiæ haberi posset.*
- CAP. XI. *Proponitur tertia sententia, tertiusque modus explicandi auxilium gratiæ, ad singula opera moralia necessarium.*
- CAP. XII. *An cogitatio honesta, quæ habet effectum bonæ voluntatis, sit semper melior, quam illa cogitatio, quæ illum effectum non consequitur?*
- CAP. XIII. *An cogitatio honesta, naturalis, congrua, sit vera gratia in homine non elevato ad supernaturalem finem, sive in pura, sive in integra natura constituto absque peccato?*
- CAP. XIV. *Objectionibus contra discursum capitis superioris satisfit.*
- CAP. XV. *An cogitatio congrua, ad bene moraliter operandum, sit vera et supernaturalis gratia, respectu hominis ad finem supernaturalem elevati?*
- CAP. XVI. *Proponitur contrariæ sententiæ fundamentum, ex Patrum locutionibus desumptum, ut retorqueatur.*
- CAP. XVII. *Ex eorundem Patrum sententiis, cogitationem naturalem congruam, non esse verum gratiæ auxilium, demonstratur.*
- CAP. XVIII. *Destructo alterius sententiæ fundamento, veritas amplius confirmatur.*
- CAP. XIX. *Proponitur universalis obiectio ex Patribus asserentibus, nul-*

- lum opus bonum posse fieri sine gratia.
- CAP. XX. Patrum testimonia, quæ omnia bona opera gratiæ tribuunt, exponuntur.
- CAP. XXI. Liberum arbitrium sine auxilio non nisi ad peccandum valere, quo sensu interdum a Conciliis, vel Augustino dicatur?
- CAP. XXII. Rationibus generalibus aliarum opinionum satisfit.
- CAP. XXIII. Utrum, ad singulas tentationes legi naturali repugnantes superandas, singulare gratiæ auxilium necessarium sit?
- CAP. XXIV. Utrum, ad vincendas singulas graves tentationes contra legem naturalem, in statu naturæ lapsæ, necessarium sit speciale gratiæ auxilium?
- CAP. XXV. Utrum homo in statu naturæ integræ, totam naturæ legem in quacumque occasione, et omni tempore, sine auxilio gratiæ servare, omniaque gravia peccata vitare potuisset?
- CAP. XXVI. Utrum homo lapsus possit omnia præcepta naturalia diu servare, vitando omnia peccata, et tentationes omnes illis contrarias, sine speciali auxilio gratiæ?
- CAP. XXVII. Utrum, ad servandam legem naturalem et vitanda omnia peccata illi contraria longo tempore, sit necessaria habitualis gratia, vel fides, aut sufficiat auxilium actuale, et quale illud esse oporteat?
- CAP. XXVIII. Utrum homo, in puris naturalibus conditus, posset innocentiam diu conservare, non peccando mortaliter, per vires rationis et liberi arbitrii, sine speciali Dei adjutorio?
- CAP. XXIX. Utrum homo lapsus possit elicere, solis viribus liberi arbitrii, sine auxilio gratiæ, aliquem actum dilectionis Dei, saltem ut auctor est, et finis naturalis?
- CAP. XXX. Utrum homo in aliquo statu possit diligere Deum, auctorem naturæ, amore benevolentis per liberum arbitrium, sine auxilio gratiæ?
- CAP. XXXI. Utrum diligere super omnia Deum, ut auctorem naturæ, sit actus ita in substantia, et ordine suo supernaturalis, ut excedat vires naturales liberi arbitrii creati, et ideo sine auxilio gratiæ alias fieri non possit?
- CAP. XXXII. Utrum in statu naturæ lapsæ possit homo diligere Deum, ut auctorem naturæ, super omnia, solis liberi arbitrii viribus, absque speciali auxilio gratiæ? Et sententia affirmans refertur, et fundatur.
- CAP. XXXIII. Refertur, et fundatur opinio negans posse hominem lapsum diligere super omnia Deum, ut auctorem naturæ, sine auxilio gratiæ.
- CAP. XXXIV. Exponitur, ac defenditur mens D. Thomæ de auxilio gratiæ necessario ad dilectionem Dei in statu naturæ lapsæ.
- CAP. XXXV. Quæ gratia sit necessaria, in statu naturæ lapsæ, ad diligendum amore naturali super omnia Deum, ut auctorem naturæ?
- CAP. XXXVI. Quid sentiendum sit de potestate hominis in puris naturalibus, ad amandum Deum, finem naturæ, super omnia?
- CAP. XXXVII. Utrum sit aliquis alius actus virtutis naturalis, seu acquisitæ, præter amorem Dei, qui propter difficultatem suam fieri non possit sine gratia, in statu naturæ lapsæ?
- CAP. XXXVIII. Utrum homo lapsus, vel in puris naturalibus constitutus, naturales virtutes possit suis viribus, sine auxilio gratiæ, acquirere?

LIBER PRIMUS.

DE NECESSITATE GRATIÆ

AD PERFICIENDA OPERA MORALITER

BONA ORDINIS NATURALIS, ET AD CONTRARIA PECCATA VITANDA.

PRÆLUDIUM.

1. *Duplex necessitas, videlicet per se, aut in ordine ad aliquem finem.* — Incipimus tractare quæstionem, an gratia sit, quæ a Theologis omnibus, præsertim divo Thoma et interpretibus 1. 2, quæst. 109, ex illius necessitate inquiritur. Duobus autem modis aliquid esse solet necessarium; uno modo per se et absolute, alio modo in ordine ad aliquem finem: in præsentem ergo supponitur, gratiam non esse priori modo necessariam, nec quæstionem in hoc sensu tractari. Quia gratia, si increata sit, sub ea ratione est aliquid liberum in Deo, et consequenter non potest esse absolute necessaria, quia quod est liberum, non est necessarium. Si vero sit creata, eo ipso absolute necessaria non est, quia nulla creatura est per se necessaria. Neque etiam est gratia simpliciter necessaria humanæ naturæ absolute spectatæ, quia non est proprietas necessario consequens illam, et quia sine illa esse potest et conservari. Necessitas ergo gratiæ consideranda est in ordine ad aliquem finem, et in hoc sensu quæstio tractatur.
2. *Posterius illud necessitatis genus subdividitur.* — Ulterius vero hæc etiam necessitas duplex distingui solet, scilicet absolute et simpliciter, quæ sola est vera necessitas; et secundum quid, seu ad melius esse, quæ proprius est utilitas: quam divisionem aliis verbis tradit August. libro de Gestis Palæstin., c. 1. Igitur in præsentem, priori modo præcipue a theologis sumitur; tum quia ex necessitate absoluta efficacius concluditur existentia gra-
- tia; quia divina providentia non deest hominibus, in his quæ simpliciter necessaria sunt ad finem consequendum; utiliora vero non semper confert: tum etiam quia sub necessitate simpliciter includitur utilitas, non autem e converso. Unde, si gratia est simpliciter necessaria, etiam erit utilis, et dari poterit, vel ex ordinaria providentia, vel ex Dei liberalitate, et ita explicata necessitate, a fortiori utilitas gratiæ declarabitur.
3. *Ad finem hominis supernaturalem, tum etiam ad naturalem, gratiæ necessitas.* — Hoc libro 1, de necessitate gratiæ ad opera naturalia agendum. — Præterea, oportet recolere quod supra tradidimus, duplicem esse finem hominis, naturalem scilicet, et supernaturalem; respectu enim utriusque necessitas gratiæ spectari potest: nam ad utrumque consequendum potest esse gratia necessaria. Est autem consentaneum intellectuali naturæ, ut per operationes liberas et morales finem suum assequatur, nam hæc tantum operationes dicuntur in homine viatore proprie humanæ, seu hominis, ut homo, vel ut intellectualis est, sub qua ratione in finem sibi proprium tendit, et ideo non nisi per hujusmodi operationes illum assequitur. Unde fit necessitatem gratiæ, in ordine ad finem ultimum hominis consequendum, eandem esse cum necessitate gratiæ ad bona opera exercenda, quibus finem illum consequi possit, et vitanda mala quibus illum potest amittere. Quia igitur (ut supra dixi) finis ultimus duplex est, naturalis,

scilicet, et supernaturalis, et utrique respondent consentaneæ operationes, utique naturalis ordinis, vel supernaturalis, ideo gratiæ necessitas spectari potest, vel in ordine ad operationes naturalis ordinis, vel supernaturalis. Et quoniam utraque necessitas copiosam habet materiam, et longe diversa principia, ideo distincte tractanda est, et incipiendo a notioribus, in hoc libro dicemus de necessitate gratiæ ad opera naturalia; in sequenti vero de ejusdem necessitate ad opera supernaturalia. Omnia vero moralia opera ad actus intellectus, et voluntatis revocantur; de his ergo dicemus, et quia radix hujus necessitatis non est eadem in omnibus statibus superiori libro explicatis, ideo de singulis dicere necessarium erit.

4. Denique, quoniam hos actus sæpe naturales vocabimus, ne in nomine sit ambiguitas, oportet advertere hic non sumi naturale, ut opponitur libero, sed ut a supernaturali distinguitur; nam potius supponimus hos actus morales liberos esse; dicuntur autem naturales, tum ex regula naturalis luminis rationis, cui conformari debent; tum ex materia in qua versantur, quia naturaliter cognosci potest; tum ex motivo, quod naturæ proportionatum esse solet; tum ex principio proximo, a quo per se fiunt, quod est potentia naturalis.

CAPUT I.

UTRUM HOMINI AD QUAMLIBET VERITATEM NATURALEM COGNOSCENDAM GRATIA NECESSARIA SIT IN OMNI STATU, PRÆSERTIM NATURÆ LAPSE?

1. *Veritas naturalis quæ?* — *Prima opinio.* — Duplex est cognitionis species; quædam speculativa, quæ in sola veritatis contemplatione et cognitione sistit, alia practica, quæ ad opus refertur inclinando et inducendo affectum: in præsentibus de priori tractamus; de posteriori vero capite sequenti dicemus. Vocamus autem in præsentibus naturalem veritatem, omnem illam quæ ad ordinem naturæ spectat, et per se loquendo, sine revelatione speciali, ministerio sensuum acquiritur, et per species rerum quæ illis obijciuntur, proportionem habet cum lumine naturali intellectus, et sub objecto illi proportionato comprehenditur. De hujusmodi ergo veritatibus fuit quorundam opinio negans, posse hominem præsertim lapsum sine gratia aliquam ex his veritatibus pure et sine errore consequi. Refert D. Thomas in secunda, distinctione vigesima-octava, quæstione prima,

articulo quinto; tribuitur etiam Gregorio et Capreolo, qui in alio sensu locuti sunt, quamquam ex eorum principiis hoc etiam sequi videatur, ut postea videbimus. Fundamentum hujus sententiæ esse potest, primo, quia cujuscumque veritatis cognitio est donum Dei, alias haberet homo unde gloriari posset, contra Paulum, 1 ad Corinth. 4: *Quid habes quod non accepisti? si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* Secundo, quia concilium Milevit., cap. 4, indicat scientiam esse donum Dei, et affert illud Psal. 93: *Quis docet hominem scientiam;* et Arausic., cap. 22, ait: *Tam veritatem, quam justitiam esse ab illo fonte, quem in eremo sitire debemus.* Tertio, quia homo lapsus contraxit ignorantiam vulnus, ut ait D. Thom. 1. 2, quæst. 85, art. 3, cum Beda, Luc. 10; et August., lib. 1 Retr., cap. 9, et l. 22 de Civit., cap. 22; ergo minus potest veritatem naturalem cognoscere, quam in pura natura; ergo nullam veritatem potest per se cognoscere. Quarto, quia alias, sicut homo posset unam veritatem cognoscere, posset omnem, atque ita semper attingere veritatem, ita ut nunquam erret, quia non est major ratio de una veritate quam de omnibus. Consequens autem videtur plane falsum; ergo omnino dicendum est non posse hominem sine gratia Dei ullam veritatem cognoscere.

2. *Opinio secunda, de gratia Dei et Christi distinguens.* — Secunda opinio est aliorum qui distinguunt inter gratiam Dei et gratiam Christi, et affirmant sine gratia Christi posse hominem scire, seu cognoscere non tantum singulas, sed etiam omnes veritates naturales collective sumptas, ut aiunt, et sine errore; negant autem sine gratia Dei posse vel unam veritatem cognoscere, etiamsi mere speculativa et naturalis sit. Unde, juxta hanc sententiam, gratia Dei necessaria est ad omnes et singulas veritates cognoscendas; gratia autem Christi, neque ad omnes neque ad singulas. Ratio prioris partis est quia, ut homo perveniat in cognitionem cujuscumque veritatis, necesse est ut convenienti modo præveniatur, et excitetur ab objectis et aliis causis, ita ut inducant hominem in veram cognitionem, et non in errorem; potuissent autem hujusmodi causæ ita homini occurrere, ut essent inducentes in errorem, neque est in manu hominis prævenire, ut hoc vel illo modo objecta occurrant; ergo semper est deputandum gratiæ Dei, quod hujusmodi causæ priori et non posteriori modo offerantur. Probatur consequentia, cætera enim clara sunt, quia respectu Dei ille effectus

non casu evenit, nec sine divina operatione et voluntate, quia est opus providentiæ ejus, et non est debitum naturæ hominis: nam posset relinqui, ut deciperetur, maxime post originale peccatum, quod de se dignum est hujusmodi pœna: ergo est beneficium gratiæ, juxta superius dicta de hujus vocis significatione.

3. Fundamentum vero alterius partis hujus sententiæ est, quia hæc gratia non datur nobis propter Christum, atque ita non est gratia Christi: assumptum probatur, quia tantum illa gratia datur nobis propter Christum, pro qua obtinenda ille mortuus est: illa vero non est talis, quod probo, quia Christus non est mortuus, ut philosophi vel mathematici efficeremur, sed ut sanctificaremur et glorificaremur, juxta modum loquendi Augustini, epistola 105. Illa vero gratia non datur ad salutem animæ, sed tantum ad aliquam veritatem philosophicam vel mathematicam, aut aliam hujusmodi cognitionem: ergo talis gratia non est ex Christo, neque pertinet ad ordinem gratiæ sanctificantis, sed est quædam gratia gratis data a Deo sine intuitu meritorum Christi. Quæ ratio non solum probat de gratia necessaria ad singulas veritates, sed etiam ad omnes similes collective sumptas, et ideo non solum singulæ, sed etiam omnes potuerunt sine gratia Christi cognosci, non vero sine gratia Dei. Nam si una vel altera non potest cognosci sine gratia Dei, multo minus omnes.

4. *Non est sermo hic de gratia sanctificante, sed de auxiliante.* — Ut autem veram et communem sententiam declarem, suppono hic non esse sermonem de habituali gratia, quæ sanctificat hominem, quia per se evidens est illam non esse necessariam ad effectum de quo nunc tractamus, quia hic nullo modo attingit illum ordinem, neque per se requirit amicitiam cum Deo. Et hoc maxime probat testimonium Augustini, 1 Retract., cap. 4, quod adducit D. Thomas 1. 2, quæst. 109, art. 1, in argum. Sed contra, ubi retractat quod dixerat libr. 1, Solil. 9, c. 2, in princip.: *Deus, qui non nisi mundos verum scire voluisti.* Hoc ergo non approbat in dicto loco, quia *responderi potest, multos non mundos multa scire vera*: sicut aliqui philosophi, non solum injusti, sed etiam infideles, ut Aristoteles, et similes, multa vera cognoverunt sine gratia sanctificante. Verisimile autem est eos fuisse a Deo peculiariter adjutos ad istarum veritatum cognitionem, quamvis sanctificantem gratiam non haberent. Est ergo quæstio de gratia auxiliante, quæ, ut nunc breviter suppono, duobus modis ju-

vare potest, scilicet, vel tanquam principium physicum, et per se, nostri actus, ut juvat lumen fidei ad suos actus; vel tanquam principium accidentarium physice, per se autem morale, vel, ut sic dicam, artificiale, sicut magister juvat discipulos ad sciendum. Hæc autem posterior duobus modis adhiberi potest, scilicet, vel tantum extrinsece, ut fit per humanam doctrinam, et per applicationem sensibilium objectorum, vel etiam interius peculiari modo illuminando, vel phantasmata dirigendo, vel ipsum intelligibile objectum melius applicando.

5. *Prima et communis assertio.* — *Probatur assertio ex Paulo.* — *Nominalium opinio rejicitur.* — Dico primo: Ad cognoscendas veritates naturales divisive seu sigillatim sumptas, non est necessaria specialis gratia Dei vel Christi, etiam in statu lapsæ naturæ. Hæc est communis sententia, ut referam latius in sequentibus; et sine dubio est sensus D. Thomæ locis citatis. Nam, licet dicat esse necessarium auxilium Dei moventis ad singulas veritates cognoscendas, per illud auxilium intelligit concursum generalem Dei, ut Cajetanus et alii omnes intelligunt, quia loquitur de auxilio necessario ex vi essentialis dependentiæ in operando causæ secundæ a primâ; illud autem non est nisi concursus generalis, qui, ut datur ad actiones naturales, non est gratia, ut constat ex dictis in præcedenti libro, capit. 1, et in sequentibus hoc latius ostendetur. Probatur ergo conclusio primo ex Paulo, ad Rom. 1 et 2, dicente etiam de Deo multa naturaliter cognosci posse, ut Patres ibi interpretantur; nec refert quod ibidem ait Paulus: *Quod notum est Dei, manifestum est in illis, Deus enim illis manifestavit.* Dicitur enim illis manifestasse non speciali revelatione, aut gratia, sed per creaturas, ut cum Glossa exponit D. Thom. ibi, et in 2, dist. 28, quæst. 1, artic. 5, ad 2; sic etiam Psalm. 18, dicitur: *Cæli enarrant gloriam Dei;* et Actor. 14: *Non sine testimonio reliquit semetipsum, benefaciens de cælo, dans pluvias et tempora,* etc.; et Sapient. 13: *A magnitudine speciei et creaturæ cognoscibiliter poterit creator horum videri.* Propter quæ graviter a theologis reprehenditur opinio aliorum Nominalium, negantium naturalem cognitionem Dei, saltem quoad aliqua attributa ejus, quæ Paulus *notum Dei* appellat. De qua re in Metaph. disput. 28 et 29 dictum est, et tradi solet in principio primæ partis; et late Cardin. Bellar., lib. 4 de Grat. et Libero arbitrio, cap. 2. Igitur cum de Deo ipso na-